

λη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τούτου ὅπως λαφυραγωγῆσθαι τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐνῶ δὲ ἠτοιμάζετο νὰ πράξῃ τὴν Ἱεροσολίαν ταύτην, ὁ θεὸς ἀπέστειλεν ἰσχύοντα μετὰ δύο ἀγγέλων, ὠπλισμένων μὲ μάστιγας, οἵτινες μαστιγώσαντες ἐξέβαλον αὐτὸν τοῦ ναοῦ.

Ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι μετώπου παρίσταται ὁ Πάπας Λέων, πορευόμενος πρὸς Ἄττιλαν, βασίλειαν τῶν Οὐνων, ὅστις ἤρχετο νὰ ληστεύσῃ τὴν Ῥώμην· καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ πανικοῦ φόβου ὅτε εἶδεν εἰς τὸν αἰθέρα τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον σείοντας ῥομφαίας, ἐτράπη εἰς φυγὴν.

Ἐπὶ τῆς τρίτης πλευρᾶς παρίσταται τὸ ἐν Βολσένη γενόμενον θαῦμα. Ἰσραὺς τις ἀμφιδάλλων περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Εὐχαριστίαν, εἶδεν αἶμα ἀναβλύζον καὶ πληροῦν τὸ ἅγιον Ποτήριον.

Ἐπὶ τῆς τετάρτης πλευρᾶς φαίνεται ὁ ἅγιος Πέτρος ἐν τῇ φυλακῇ, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἄγγελος τὸν ἀπαλλάττει τῶν ἀλύσειών του καὶ τὸν ὀδηγεῖ ἐκτὸς τῆς εἰρκτῆς. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀριστουργημάτων τοῦ Ῥαφαήλ, παριστάουσα ταῦτοχρόνως τέσσαρα διάφορα ἀποτελέσματα τοῦ φωτός, ἦτοι τὸ τοῦ ἀγγέλου ἐν τῇ φυλακῇ, τὸ τοῦ ἰδίου ἀγγέλου ἐκτὸς τῆς φυλακῆς, τὸ τῆς σελήνης καὶ τέλος τὸ φῶς λαμπάδος εἰς χεῖρας στρατιωτῶν. Ἡ ὁροφὴ τῆς αἰθούσης εἶναι ἐπίσης ἔργον τοῦ Ῥαφαήλ. Ἀλλ' ἄς μεταβῶμεν εἰς τὴν παρακειμένην αἰθουσαν, ὀνομαζομένην « τοῦ σχολείου τῶν Ἀθηνῶν ».

Δ. Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ.

(Ἐπιτελεῖται συνέχεια.)

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Σκηναὶ τοῦ ἐν Γεωργίᾳ βίου.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδὲ φυλλ. 327.)

— Ἐ! Μιχαήλ, ὁ ἥλιος πρὸ πολλοῦ περιπατεῖ ἐπάνω!

— Σὺ εἶσαι; ἀπεκρίθη ὁ ἄλλος ἀνοίγων τὴν θύραν· τί με θέλεις τόσο πρῶτ;

— Ἐλθσάμηνες τὸ χθεσινόν μας στοίχημα;

— Ὁχι, ἀπεκρίθη ὁ Μιχαήλ τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς του.

Ἐἰσῆλθον δὲ καὶ οἱ δύο εἰς τὴν καλύβην. Ἐκεῖ, παρόντος τοῦ ἀντιπάλου του ὁ Νικόλαος κατεβρόχθισε δώδεκα σφιγκτὰ ὠά, καὶ μετὰ ταῦτα, ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ὀνείρου, ἠκολούθησε τὴν συμβουλήν τῆς γυναίκος του, ἔδραμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀνέβη τὰ στενὸν μονοπάτιον τὸ φέρον εἰς τὴν ἐκκλησίαν

τοῦ Ἁγίου Δαβὶδ, τὸ ὅποιον διὰ τὴν τραχύτητά του ὁμοιάζει τὴν ὁδὸν τοῦ παραδείσου, καὶ ἤναψε κηρία ἔμπροσθεν τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς τοῦ διαβόλου· διότι, δὲν ὑπάρχει ἐκκλησία ἐν Γεωργίᾳ μὴ περιέχουσα ζωγραφημένην τὴν κόλασιν. Ἐρώτησε Γεωργιανὸν διατί γονατίζει καὶ παρακαλεῖ ἐνώπιον τοῦ διαβόλου, καὶ θὰ σὲ ἀποκριθῇ· « Δὲν γνωρίζεις τις ἀπὸ ποῖον θὰ λάβῃ ἀνάγκην. » Ὁ Νικόλαος, ἀφ' οὗ ἠσπάσθη ὅλα τὰ ἄγια λείψανα, ἐφίλησε καὶ τὸ πέτρινον κατώφλιον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀνεχώρησε τὴν καρδίαν ἔχων ἐλαφρὰν ὡς ἂν εἶχε βαδισθῆ διὰ τὴν θεῖαν προστασίαν.

Ὁ Ἡρακλῆς ἀγνοῶν τὸ στοίχημα τοῦ πατρὸς του, τὸ ὅποιον εἶχε ὑποσχεθῆ ἐπισήμως νὰ τηρήσῃ, ἔδραμεν, ἐνῶ ὁ Νικόλαος προσήχετο, νὰ ἴδῃ τὴν Μάρθαν τὴν ὠραίαν του ἀρραβωνιστικὴν. Ἐὰν ὁ ἔρως εἰς τὴν Ἀνατολὴν δὲν ἔχη τὴν εὐρωπαϊκὴν σφοδρότητα, δὲν γνωρίζει ὅμως οὔτε τὸν φόβον οὔτε τὴν ψευδοσεμνότητα. Οἱ δύο μνηστῆρες, ὡς ἠλικιωθέντες ὁμοῦ, συνεδέοντο μετὰ τῶν διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἐλπίδος· ἡ Μάρθα ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς θὰ ἐγένετο κύριός της καὶ ἦτο εὐτυχῆς, διότι δὲν θὰ ἔμενε κόρη, ἀλλὰ θὰ ἐνυμφεύετο ὠραῖον νέον. Ποσάκις τῇ εἶχε προσφέρει ὀπωρικά, βραχιόνια καὶ καντημένα σανδάλια!

Πάντοτε δὲ ἐδέχετο τὰ δῶρα ταῦτα μὲ παιδικὴν χαρὰν, διότι αἱ Γεωργιαναὶ ἔχουσι μεγάλην φιλαρέσκειαν· οὔσαι μάταιαι ἀγαπῶσιν ὅ,τι τὰς στολίζει, καὶ τὸ καλῆτερον δῶρον εἶναι κάτοπτρον, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου θὰ διήρχοντο εὐχαρίστως ὅλην τὴν ζωὴν των. Ἡ Μάρθα ἦτο γνωστὴ διὰ τὴν χάριν της, καὶ πολλοὶ Γεωργιανοὶ ἐζήλευον τὴν τύχην τοῦ εὐτυχοῦς Ἡρακλέους. Ὅτε ὁ Μιχαήλ τοὺς ἀπῆντα συνομιλοῦντας ὑπὸ τὰ δένδρα τοῦ κήπου, προσεποιεῖτο ὅτι δὲν τοὺς ἐβλέπε καὶ ἀνεχώρει. Τί πειράζει νὰ συνομιλῶσιν; ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ πατήρ. Δὲν εἶναι ἀρραβωνισμένοι; Δὲν ἀντήλλαξαν ἔμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ τὸν δακτύλιον τοῦ ἀρραβωνίου; Διὸ καὶ οἱ δύο ἀπελάμβανον ἐλευθέρως ἀδελφικὴν εὐτυχίαν, μὴ συλλογιζόμενοι ὅτι οὐδὲν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶναι σταθερὸν, καὶ ὅτι ἴσως ἡ δυστυχία ἤνοιξεν ἤδη ἐπάνω των τὰ κατὰμαυρα πτερὰ της.

Ἡ σύζυγος τοῦ Νικολάου ἐφόλαττε πάντοτε εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τὰ θλιβερὰ προκισθήματα της· ἀλλ' ὁ υἱὸς οὐδέποτε συνενικήθη διὰ τὸ ἀνόητον πατρικὸν στοίχημα· ἀπ' ἐναντίας, αἱ δύο οἰκογένειαι ἔζων ἐν εἰρήνῃ· οἱ ἄνδρες ἐκαλλιέργουν τὰ μικρὰ των ὑποστατικά καὶ αἱ γυναῖκες ἐφρόντιζον περὶ τῶν οἰκιακῶν. Ὁ δὲ Νικόλαος, πιστὸς εἰς τὸν ὄρκον του ἔτρωγεν ἐκάστην πρῶταν ἐνώπιον τοῦ γείτονός του, τὰ σφιγκτὰ ὠά. Αἱ ἡμέραι παρήρχοντο, μετὰ ταῦτα οἱ μῆνες καὶ ἐπὶ τέλους ἐφθασα τὸ φθι-

νόπων. Ἄν καὶ ἐν Γεωργίᾳ ἢ καλλιτέρα ἐποχὴ εἶναι τὸ φθινόπωρον, φέρει ὁμοίως μεθ' ἑαυτοῦ τὴν θερμὴν καὶ στειρεῖται σχεδὸν ὅλα τὰ ὕδατα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέρχονται νοσώδεις ἀναθυμιάσεις· αἱ ἀκαθαρσίαι τῆς ἀσιατικῆς πόλεως ξηραίνονται, τότε ὑπὸ κχυστικοῦ ἡλίου διασπείρουσιν ἀποφορὰν. Οἱ δὲ πτωχοὶ, ἀδύνατοι ὄντες ἐκ τῆς κακῆς τροφῆς, δὲν δύνανται ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ἐπιδημίαν, ἢ τις, ὅλα τὰ ἔτη, ἀνοίγει τόσους τάφους εἰς τὸ κοιμητήριον.

Ἐνῶ δὲ ὁ καιρὸς ἐπροχώρει, ὁ Νικόλαος ἐφαίνετο πλέον λυπημένος καὶ πλέον καταβεβλημένος· ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἠγάπα πλέον τίποτε, οὔτε τὸν κῆπον του οὔδὲ τὸν οἶνον τῆς Κακετίας. Τὸν ἐβλεπον συνεχῶς καθήμενον εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας του, μὲ τὴν πίπην του ἐσβεσμένην, σιωπηλὸν, τὸ βλέμμα ἔχοντα σκεπτικόν, ὡς ἂν εἶχε καταβληθῆ τὸ σῶμά του ὑπὸ τύφως συνειδήσεως. Ὁ ταλαίπωρος ὁμοίως δὲν εἶχεν ἄλλο ἔγκλημα νὰ ἐνθυμηθῆ ἢ τὴν παρελθούσαν ἀκρασίαν του.

Ἐν τοσοῦτῳ οἱ διαβάται τὸν περιεγέλων.

— Τὸ πρόσωπον τοῦ Νικολάου, ἐψιθύριζεν ὁ εἰς, εἶναι ὠχρὸν ὡς λεμόνι τῆς Τραπεζοῦντος.

— Ἰχρὸν! ἐπανελάμβανεν ἄλλος, εἰπέ μᾶλλον ὅτι εἶναι πλέον πράσινον ἀπὸ τὰς ἐλαίας τοῦ κήπου σου.

Καὶ ὁ Νικόλαος ἤκουε μὲν ταῦτα ἀλλὰ δὲν κατέδεχτο ν' ἀπαντήσῃ, οὔδὲ κἂν νὰ ἀνυψώσῃ τὴν κεφαλὴν. Ἐνίοτε διὰ νὰ ἐνασχολήσῃ τὰς ἐνεργητικὰς χεῖρας του ἔκλωθεν ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς καλύβης του (1).

— Δὲν κλώθει χρυσὸν, ἔλεγε κακὴ τις γλῶσσο.

— Ὁ κλώστης του θὰ γίνῃ γρήγορα κηρίον, ἂν ἐξακολουθῆ τοιουτοτρόπως.

— Νικόλαε, ἠρώτα αὐτὸν φίλος, μήπως εἶσαι ἀσθενής;

— Ὅχι, ἀπεκρίνετο συντόμως καὶ ἔσειε τὴν κεφαλὴν. Καὶ πάντοτε ἔδιδε τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν εἰς τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν.

Εἰς μάτην ἢ σύζυγος καὶ ὁ υἱὸς του ἀπηλπίζοντο διότι ἔμενε πάντοτε ὁ αὐτός.

Ματαίως ἢ Μάρθα, τὴν ὁποίαν ἠγάπα πολὺ καὶ εἶχεν ἰδῆ ἐλθοῦσαν εἰς τὸν κόσμον, τὸν περιποιεῖτο καὶ ἐπροσπάθει νὰ τὸν διασκεδάσῃ.

— Θέλεις νὰ σε τραγουδήσω ἐν ὠραίῳ καρταρικὸν τραγουδί; ἠρώτα.

— Ὅχι;

— Νὰ σγουράνω τὸ κορδί σου (πίλος ἀπὸ τριχῶν ἀρνίου) θέλεις;

— Ὅχι.

(1) Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι πολλὰ κοινὴ εἰς τὰς ἐφοχὰς τῆς Γεωργίας.

— Πήγαινε εἰς τὸ κυνήγι, θὰ διασκεδάσῃς.

— Ὅχι.

Ἐνίοτε ὁ Ἡρακλῆς τὸν ἔφερε μὲ τὴν βίαν εἰς τὴν Τίφλιδα, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς μηνός, τρεῖς βέροτια κατήντων πολὺ μεγάλος περίπατος εἰς αὐτόν. Ἡ ἰσχύος του ἐγένετο καθ' ἡμέραν καταφανέστερα, καὶ νήματά τινα ἀργυρᾶ ἀνεφαίνοντο εἰς τὸ κατὰμαυρον γένειόν του. Ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἡ μήτηρ του κατατεβλημένοι ἐκάλεσαν ἀρμένιον ἰατρὸν, ὃς τις εἶπεν ὅτι ἡ ἀσθένεια ἢ πυρετός ἢ ἄλλο τι ἦτο. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν ἐνόησε τὴν ἀσθένειαν· ἀλλ' ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἐκάστην πρωτὰν ὁ Νικόλαος κατέπινε δώδεκα ὠὰ ἐψημένα ὑπὸ τὴν στάκτην, ἀνετριχίασε καὶ εἶπεν ὅτι ἡ τροφή αὕτη ἦτο θανάσιμος.

Μάτην παρεκάλουν τὸν πεισματώδη Μιγγρελιανὸν ὁ υἱὸς, ἡ σύζυγος καὶ ὁ ἰατρὸς νὰ παύσῃ τὴν ὀλεθρίαν ταύτην τροφήν.

Ὁ ἀσθενὴς ἠρνεῖτο λέγων ὅτι δὲν ἤθελε νὰ στερεθῆ τὴν οἰκίαν του. Καὶ αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ τῷ προέτεινε νὰ διαλύσῃ τὸ στοίχημα, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠρνήθη.

— Τὸ ὠρκίσθην, ἀνέκραξε, προτιμῶ ν' ἀποθάνω παρὰ ν' ἀθετήσω τὸν ὄρκον μου.

— Σε ἀπολύω, εἶπεν ὁ Μιχαὴλ, ἐνῶ ἡ θυγάτηρ του ἔκλαιε.

— Σὺ μὲν μὲ ἀπολύεις, ἀπεκρίθη, ἀλλ' ὁ Θεός; Ὁ ἰατρὸς ἐπανήρχετο καθ' ἡμέραν καὶ καθ' ἡμέραν τὸ κακὸν ἠύξανεν.

— Ἢ! ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ Ἡρακλῆς, τὸ ἤξευρα τὰ κατπραμμένα ἐκεῖνα ξύλινα κοχλιάρια, τὰ ὅποια εἶδα τὴν δευτέραν τοῦ Πάσχα εἰς ἓνα βράχον τοῦ ποταμοῦ, προανήγγειλαν δυστυχήματα· καὶ ἰδοὺ ἡ τύχη κτυπᾷ τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ γραῖα ἀνεπόλει τὰς προλήψεις τῆς πατρίδος τῆς καὶ ἐσυλλογίζετο τὴν πρόβησιν τῆς Ἀτσιγκάνας.

— Ἰδοὺ, ἔλεγεν, οἱ κόρακες, οἱ ὅποιοι δισχιζοῦν τὸν ἀέρα μὲ τὰς ἀπαισίας φωνὰς των! Ἰδοὺ ὁ θάνατος ἐπὶ τῶν μαύρων πτερῶν των.

Ἐπὶ τέλους ὁ Νικόλαος ἐπεσεν εἰς τὴν κλίνην καὶ ἀπέθανεν· ἡ οἰκία ἐπενθηφόρησεν. Ὁ δὲ Μιχαὴλ μετὰ πολλῆς γενναιότητος εἶπεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Νικολάου, ὅτι τὸν ἄφινε τὴν πατρικὴν οἰκίαν.

— Εἰν' ἰδική σου, ἀπεκρίθη ὁ Ἡρακλῆς, κράτησέ την. Σέβομαι τὴν θέλησιν καὶ τὸν ὄρκον τοῦ πατρὸς μου.

Ἦρέπει νὰ ζήσῃ τις εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ λάβῃ ὀρθὴν ἰδέαν τῶν θρήνων, τῶν κλυθμῶν καὶ τῶν ὀδυρμῶν οἷτινες περιστοιγίζουσι τὸν νεκρὸν. Ἄπαντες οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι τοῦ ἀποθανόντος συνέρχονται καὶ ἐκφράζουσι ζωηροτάτην λύπην. Ἡ γυνὴ τοῦ Νικολάου ἐμάδει τὴν κόμην τῆς, καὶ συχνὰ

τοχὰ ἐάρυετο ὡς ἂν ἐκρημνίζετο ἡ καλύβη· ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἀφίνων τρομερὰς κραυγὰς ἔκρουεν ἀδιακόπως τὸ στήθος του. Τὴν ἐπαύριον στολίσαντες τὸ σῶμα τοῦ Νικολάου, τὸ ἔθεσαν μὲ πρόσωπον ἀσκεπὲς ἐντὸς ποικιλοβαφοῦς ζυλοκραββάτου, καὶ τὸ ἔφεραν εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Τὸ κοιμητήριον ἀντήχησε φωνὰς καὶ κλαυθμούς· δέκα ἢ δώδεκα ἄνθρωποι, οἵτινες εἶχον ὀδηγήσει τὸ φέρετρον εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναπαύσεως, γονυπετήσαντες, ἔκλαιον τὸν ἀποθανόντα, ὡς λέγουσιν οἱ Γεωργιανοί.

Αἱ γυναῖκες ἀπέσπων τὴν κόμην, ἔτυπτον τὸ πρόσωπον καὶ κατέσχιζον τὸ στήθος των, λέγοντες μεγαλοφώνως τοὺς ἐπαίνους τοῦ ἀποθανόντος. Καὶ ἄλλαι μὲν ἤρχιζον χαμπλῆ τῆ φωνῆ καὶ ἐφθانون ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους τόπους ἐρωτῶσαι τὸν νεκρόν· « Διὰ τί μᾶς ἀφῆκες; » ἄλλαι δὲ ἐπανελάμβανον ὅλα ὁμοῦ τὰ αὐτὰ ἐτύπτοντο καὶ ἐπρόσθετον νέους ἐπαίνους εἰς τὸν πένθιμον πανηγυρικόν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλῶν ἀνδρῶν τὰ στήθη ἐξήρχοντο φωναὶ ἀπελπισίας, ἐν ᾗ ἐκτύπουν τὸν λαϊμόν των μὲ μεγάλας μᾶστιγας ἐκ δέρματος. Ὁ Ἡρακλῆς ἀνεμίγνυε τὴν ἀληθῆ του λύπην εἰς τὴν πένθιμον ταύτην κωμωδίαν, καὶ ὅτε ἐκλείσθη ὁ τάφος καὶ οἱ περιεστῶτες ἀνεχώρησαν, ὁ νέος μείνας μόνος, γονυπέτησεν ἐπὶ τῆς γῆς ἥτις ἐσκέπαζε τὸ λείψανον τοῦ πατρὸς του, καὶ προσευχηθεὶς ἔκλαυσε καὶ ἐψιθύρισε τοὺς ἀπειλικοὺς τούτους λόγους·

— Ἐὖ πάτερ μου, σὲ ἐρόνευσε, ἀλλὰ θὰ σὲ ἐκδικηθῶ!

II.

Ἐξεγερθεὶς δὲ τοῦ κοιμητηρίου δὲν ἤσθάνθη ἑαυτὸν ἀρκετὰ δυνατὸν διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ εὐθὺς τὴν μητέρα του καὶ νὰ τὴν παρηγορήσῃ· ἀλλὰ καθήσας ἐπὶ μνήματος πλησίον τῆς ὁδοῦ, ἐθλίβε διὰ τῆς συνεσταλμένης χειρὸς του τὸ *κιτζάλ* του.

— Θὰ τὸν φονεύσω! ἐπανέλαβε μὲ ὑπέκωφον φωνήν.

Πλὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἡσυχία, ἥ τις ἀκολουθεῖ τὰς μεγάλας λύπας, τὸν κατέβαλεν. Ἐλησμονήθη ὄνειροπολῶν καὶ δι' ἐνὸς βλέμματος κατεμέτρησεν ὅλας τὰς εὐτυχίας, τὰς ὁποίας ἐστερήθη ἐν μιᾷ στιγμῇ. Τί τὸν ἔμελεν ἡ πτωχεία; Ἀλλὰ ἡ γραῖα μήτηρ του, τὴν ὁποίαν ἐσέβετο! ἀλλ' ἡ Μάρθα, τὴν ὁποίαν τόσοσον περιπαθῶς ἠγάπα! Ἡ δυστυχία διὰ μιᾶς, ἀπέκοψε καὶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ ὀπωρικά ἐκ τοῦ δένδρου τοῦ βίου του. Δὲν ἔκλαιε πλέον· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ξηροὶ, καταφλογισμένοι, ἀλλὰ τὰ δάκρυα ἐπλημμύρουν τὴν καρδίαν του. Βυθισμένος δὲ εἰς τὸν λήθαργον τοῦτον, ὅς τις εἶναι ἀναπόφευκτος συνέπεια μεγάλης ὀδύνης, ἔμεινε ἀκίνητος μέχρι περιπυτῆς τῆς ἑσπέρας, ὅτε ἀναψυχθεὶς ὑπὸ τῆς δρόσου χγέρθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἥ τις δὲν ἦτο

πλέον ἰδική του καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ φύγῃ ὡς δούλος.

Εἰς τὴν ἐπιστροφήν του εὗρε κλεισμένην τὴν καλύβην τοῦ Μιχαήλ, ὅς τις αἰσχυρόμενος εἶχεν ἀποσυρθῆ φεύγων διπλὴν δυστυχίαν. Ὁ Ἡρακλῆς ἀσπασθεὶς τὴν μητέρα του, ἥ τις προσήχετο ἐνώπιον τῆς Βικαγίας ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ Νικολάου, τῆ εἶπε·

— Μάννα, πῆγαινε νὰ κοιμηθῆς· ἐγὼ θὰ ὑπάγω εἰς τὸν κῆπον νὰ μυρίσω τελευταίαν φορὰν τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα ἄνθη, τὰ ὁποῖα ἀπὸ σήμερον ἀνήκουν εἰς ἄλλον. Μὴ φοβεῖσαι, μάννα μου, εἶμαι ἐδῶ καὶ ἔχω καρδίαν. Καλὴν νύκτα, πῆγαινε νὰ κοιμηθῆς· αὐριον θὰ ἰδῶμεν.

Καὶ ἡ μὲν γραῖα ὑπήκουσεν, ὁ δὲ υἱὸς ὑπῆγεν εἰς τὸν κῆπον.

Ἡ νύξ ἔχει θαυμάσια βάλσαμα διὰ τὰς ψυχικὰς πληγὰς· ὁ Ἡρακλῆς ἠθάνθη ἑαυτὸν ὀλίγον ζωογονηθέντα ὑπὸ τῆς ὠχρᾶς ἐκείνης φθινοπωρινῆς ἐσπέρας. Μόλις εἶχε πληνηθῆ ἡμίσειαν ὥραν εἰς τὰ μονοπάτια τοῦ σκοτεινοῦ κήπου, ὅτε ἤκουσε γλυκειὰν φωνήν, φωνὴν νέας κόρης, ψιθυρίζουσαν τὸ ὄνομά του· ἀνατριχιάσας δὲ, ἤκουσε πάλιν· καὶ ἡ αὐτὴ φωνὴ ἐπανέλαβεν·

— Ἡρακλῆ!

— Μάρθα! ἀνέκραξε σφίγγων εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν νέαν ἀρβραβωνιστικὴν του. Σὲ εὐχαριστῶ! . . . Πλὴν ὅλα εἶναι χαμένα!

— Ὁχι, ἀπεκρίθη ἡ κόρη, σὲ ἀγαπῶ!

— Τί νὰ γίνῃ; Εἶμαι πτωχὸς καὶ ὁ πατήρ σου θὰ σὲ κρατήσῃ δι' ἄλλον.

— Ποτέ! ὁ Θεὸς ἠνώσε τὰς χεῖρας καὶ τὰς καρδίας μας· δὲν θ' ἀποδώσω τὸ δακτυλίδιον τοῦτα τοῦ ἀρβραβωνίου μου παρὰ εἰς αὐτόν.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἡ Μάρθα, γυμνοὺς ἔχουσα τοὺς πόδας εἰσῆρχετο εἰς τὴν καλύβην τοῦ Μιχαήλ. Τὴν δ' ἐπαύριον ὁ Ἡρακλῆς ἔκρουσε τὴν θύραν τοῦ γείτονός του.

— Ὑγίαινε, Μιχαήλ! τῷ εἶπε. Δὲν ἔχω πλέον ἀρβραβωνιστικὴν, ἀναχωρῶ! Ἰδικός σου εἶναι ὁ οἶκός μας, ὁ κῆπός μας, ὅλα, ἐκτὸς τῶν ἔνδυμάτων, τοῦ τουφεκίου καὶ τοῦ *κιτζάλ* μου.

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν ἀρχαίαν κατοικίαν τοῦ Νικολάου, ἐξῆλθε μετ' ὀλίγον καὶ κλαίων ἀπεμακρόνθη μετὰ τῆς μητρὸς του. Ἡ γραῖα ἐπεριπάτει σιωπῶσα καὶ κατατεθλιμμένη. Εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρόμου, ὅστις τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν Τίφλιδα, ἔστρεψαν καὶ οἱ δύο τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν φιλότατην των κατοικίαν, καταπράσινον φαινομένην μακρόθεν, ὅπου εἶχον διέλθει τόσοσον εὐτυχεὶς χρόνος. Καὶ ἡ μὲν γραῖα ἐθρήνει, ὁ δὲ υἱὸς, διὰ νὰ κρύψῃ τὰ δάκρυά του, κατεβίβασεν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ κάλυμμα τῆς κεφα-

λῆς καὶ ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς μητρὸς του, τῆς ὁποίας τὰ τρέμοντα γόνατα ἐλυγίζοντο καθ' ἕκαστον βῆμα. Σκεπασμένην οὖσαν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν διὰ τοῦ τσαδρά, ὅστις ἦτο περιτριγυρισμένος ὑπὸ μαύρων ταινιῶν εἰς δαίγμα πένθους, τὴν ἐξελάμβανέ τις ὡς σύμβολον λύπης καὶ ἐξορίας.

Μετὰ μικρὸν ἀλλ' ἐπίπονον δρόμον ἐφθασαν εἰς τὴν Τίφλιδα, καὶ ὁ Ἡρακλῆς διευθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰτάν Μιρζσέφ, τοῦ τοκιστοῦ περὶ τοῦ ὁποίου μοι ὠμίλησεν ὁ πρίγκιψ Ἀλέξιος Ἰβάνοβιτς, τοῦ πλουσιωτέρου καὶ γενναιοτέρου Ἀρμενίου τῆς Γεωργίας. Διηγηθεὶς δὲ εἰς αὐτὸν τὰ δυστυχήματά του ἔλαβε τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν·

— Διὰ νὰ εὐλογῆσῃ ὁ Θεὸς τὰ τέκνα καὶ τὴν οἰκογένειάν μου, ἄς δεχθῆ ἡ μήτηρ σου ὑπὸ τὴν στέγην μου τὴν φιλοξενίαν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ἄλατος! Σὺ δὲ εἶσαι νέος καὶ δυνατός, ὥστε εἴμφορὸς νὰ ἐργάζεσαι ἢ ἐδῶ ἢ εἰς ἓν τῶν χωρίων μου. Ἐκλεξε. Ἐννοῶ τὴν λύπην σου καὶ σὲ δίδω ἑκτὼ ἡμέρας διὰ νὰ κλαύσῃς τὸν πατέρα σου.

Δικταγαὶ ἐδόθησαν εἰς τοὺς ὑπηρέτας νὰ μεταχειρίζωνται τὴν χήραν τοῦ Νικολάου μὲ ὅλον τὸ σέβας, τὸ ἀνήκον εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ δυστύχημά της· ὁ δὲ Ἡρακλῆς, ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα τοῦ Μιρζσέφ, ἐξῆλθεν ὑποσχόμενος ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ περὶ τὰ μέσα τῆς ἡμέρας. Βαδίτας δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἐφθασεν εἰς τὴν προτέραν κατοικίαν του ἵνα ἴδῃ τὴν μνηστὴν του· ἀλλὰ παρατηρήσας ὅτι ὁ Μιχαὴλ εὐρίσκετο εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, ἤλλαξε δρόμον καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Τίφλιδα, δεχόμενος καθ' ὁδὸν τὰς συλλυπητηρίους εὐχὰς τῶν γνωρίμων του, αἵτινες ἀντὶ νὰ τὸν παραγορήσωσι τὸν ἐρέθιζον.

Εἰς τὴν Γεωργίαν αἱ γυναῖκες ἀναπτύσσονται ἑνωρῆς, διὸ καὶ νυμφεύονται περὶ τὸ ἐνδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν· ἀλλὰ καὶ μαραινούνται ἑνωρῆς, ὡς τὰ λαμπρὰ ἄνθη τῆς Ἀσίας, τὰ ὁποῖα ἀποθνήσκουσι ταχέως ὑπὸ τὰ ἀδυσώπητα βέλη τοῦ ἡλίου. Αἱ σύζυγοι τῆς Γεωργίας καὶ ἂν ἔχωσι τέκνα εἶναι ἀπαρηγόρητοι, ὅταν στερῶνται τὸν σύζυγον, τὸν κύριόν των, ὅστις διὰ τοῦ πλούτου προμηθεύει εἰς αὐτὰς τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου, ἢ διὰ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ τὴν ἀνεσιν.

Ὁ θάνατος τοῦ Νικολάου, πρὸ πάντων μετὰ τὸ παράδοξον συμβεβηκός του, ἀφῆκε πάμπτωχον τὴν χήράν του, ἥτις ἔπασχε τρώγουσα τὸν πικρὸν ἄρτον τοῦ ξένου. Ἐντὸς δὲ ὀλίγου ἀπέθανε καὶ αὐτὴ, καὶ ἡ καρδιά τοῦ Ἡρακλέους ἐνεπλήσθη νέας ἀγανακτήσεως· ὅθεν λησμονήσας καὶ αὐτὸν τὸν πρὸς τὴν Μάρθαν ἑρωτά του, καταφρονῶν τὰ σκώμματα τῶν συντρόφων του, ὠρκίσθη νὰ ἐκδικηθῆ τὸν Μιχαὴλ ὅστις ἤνοιξε τόσους τάφους περὶ αὐτόν.

Ἐσπέραν τινὰ καθήμενος ἐπὶ λοφίσκου πλεσίον

τῆς Τίφλιδος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἐστραμμένους πρὸς τὴν δύσιν, ἐδείπνει εἰς τὸ ὑπαιθρον· ἔδακνε μέγα τεμάχιον μαύρου ἄρτου τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὴν δεξιάν, ἐνῶ εἰς τὴν ἀριστεράν εἶχε ῥόδον τὸ ὁποῖον ἐμύριζε καθ' ἑκάστην δακτυάν, ὡς ἂν ἤθελε νὰ ποικίλῃ τὸ λιτὸν γεῦμά του.

Ἐσυλλογίζετο δὲ τὴν Μάρθαν, τοὺς ἀποθανόντας γονεῖς του καὶ τὸν Μιχαὴλ. Ἄν καὶ εἶχον παρέλθει ὀλόκληροι μῆνας, ἡ υἱικὴ ὅμως στοργὴ κατεσίγαζε τὸν ἑρωτά του. Ἀνυπόμονος δὲ ὢν νὰ ἐκδικηθῆ ἐβλεπεν ἀλληλοδιαδόχως μὲ ἄγριον βλέμμα τὸ πυροβόλον καὶ τὴν μάχαιράν του. Ἀλλὰ τὸν ἐφόβιζεν ἡ ἀγχόνη· πρὸς τούτοις δὲ ἐφοβεῖτο, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ συμπατριῶταί του, τὴν κόλασιν.

Ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸ δεῖπνον ἐδίψησε, καὶ λύσας τὸν ἵππον του ἐμέτρησε τὰ χρήματα ὅσα εἶχεν εἰς τὸν δερμάτινον σάκκον του καὶ ὑπῆγε νὰ δροσίσῃ τὴν δίψαν του εἰς κρασοπωλεῖον ὀνομαζόμενον τὸ *Δουκὰν τῶν δακρῶν*, ὅπου οἱ ἀποχωριζόμενοι φίλοι συναθίζουσι νὰ βρέχωσι τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς των. Ζητήσας δὲ οἶνον ἐκάθησεν ἐπὶ μικροῦ σκαμνίου, ἤναψε τὴν πίπαν του καὶ ἤκουε τὰς συνομιλίαις τῶν πινόντων, παρατηρῶν τὰς πετώσας χελιδόνας. Καὶ εἰς μὲν ἐξ αὐτῶν διηγεῖτο ὅτι ὁ κύριός του τὸν ἐκτύπησε μὲ τὸ πλατὺ μέρος τῆς σπάθης του ἐνῶ ἦτο εἰς τὸν μεγάλον δρόμον, ἐρωτήσας αὐτὸν ἂν ὁ δρόμος ἦτο ἰδικός του, ἄλλος δὲ παρεπονεῖτο διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς οἰκογενείας του· αὐτὸς ἐπήγει τὴν ὠραιοτάτην τῶν στάσεων, αἱ τινες εἶχον σχεδὸν ὠριμάσει, καὶ ἄλλος ἐπλεκε στεφάνους διὰ τὸν ἵππον του, ὃς τις εἶχεν ἀφκινάσει τὴν παρελθούσαν. Ἡ ὀμιλία κατήντησε ζωηροτέρα καὶ μετὰ πολλὰς φλυαρίας, ἐγένετο ἐνδιαφέρουσα καὶ εἰς τὸν νέον, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἐγνώριζεν. Ἐμίλουν δὲ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Μιχαὴλ, περὶ τινος ὠραιοῦ Βερλινέρη, καὶ περὶ τινος πρίγκηπος πλουσιωτάτου, Νουράν, οἱ τινες ἐκαυχῶντο ὅτι θ' ἀποκτήσωσιν ὁ μὲν διὰ δόλου, ὁ δὲ διὰ χρημάτων τὴν μνηστὴν τοῦ Ἡρακλέους. Μετὰ ταῦτα δὲ ὠμίλησαν περὶ ἄλλων πραγμάτων.

— Ἐντὸς μιᾶς ἐβδομάδος εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἐρυθροῦ ὄρους, εἶπεν ὁ τελευταῖον ἐλθὼν. Θὰ ἔλθῃς, Ἰβάν;

— Ὅχι, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, ἡ σύζυγός μου εἶναι ἀσθενής καὶ θὰ μένω εἰς τὴν οἰκίαν μου.

— Ὁ καλὸς Ἰβάν, ἐπανέλαβεν ὁ ἄλλος, θὰ ἐμβῆ εἰς τὸν παράδεισον διὰ τοῦ ἀργυροῦ δακτυλιδίου, τὸ ὁποῖον φέρει εἰς τὸν δάκτυλον.

Ὁ δὲ Ἡρακλῆς, πληρώσας ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ κρασοπωλεῖον καὶ ἐπήδησεν εἰς τὸν ἵππον του.

— Εὐχαριστῶ, Θεέ μου! ἀνέκραξε χαϊδεύων τὴν χαίτην τοῦ ἵππου του. Θὰ ἐκδικήσω τὸν πατέρα μου. Θὰ νυμφευθῶ τὴν Μάρθαν, καὶ ὁ Μιχαὴλ θὰ

μὲ ἀποδώσῃ τὴν κληρονομίαν μου ἢ θ' ἀποθάνω!

Ποία ἄρα γὰρ ἦτο ἡ αἰφνίδιος ἰδέα, ἢ τις ἔφερε τὸ μειδιάμα ὡς ἐκ θαύματος εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Ἡρακλέους καὶ διὰ τί ἠσθάνθη ἀνακουφισθεῖσαν τὴν καρδίαν του; Εἶχεν ἄρα γὰρ σκοπὸν νὰ κλέψῃ τὴν μνηστὴν του καὶ νὰ φύγῃ μετ' αὐτῆς εἰς χωρίον τι τοῦ Καυκάσου;

— Κακοῦρ, ἔλεγεν εἰς τὸν ἵππον του, ὕλα θὰ ὑπάγουν καλὰ ἂν ὁ Θεὸς μᾶς προστατεύῃ!

Καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Τίφλιδα ἡσυχώτερος. Σταματήσας δὲ εἰς τὴν εἰσόδον τῆς πόλεως, πλησίον κηπηλείου, ἐβρόφησε καὶ νέον ἀγγεῖον οἴνου.

— Πόσον εὐθυμὸς εἶσαι σήμερον, Ἡρακλῆ! τῷ ἔλεγον οἱ φίλοι του· μήπως ἀνεστήθη ὁ πατήρ σου; Μήπως θὰ ὑπανδρευθῆς τὴν Μάρθαν;

Οἱ ἀστεῖσμοι οὗτοι ἐκέντουν τὴν καρδίαν του ὡς ἀκανθες· ἀλλὰ μόλις ὁ καθαρὸς ἀήρ τῆς ἑσπέρας ἐφύσησε τὸ πρόσωπόν του καὶ κατεπραῦνθη ὀπωσοῦν. Δὲν ὑπάρχει λύπη, τὴν ὁποίαν ἀσιανὴ νύξ νὰ μὴ καταπραῦνῃ· διότι τίς δύναται ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν γλυκεῖαν ἐπιβρόχην τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης φύσεως; Ἡ σελήνη λάμπει καὶ μειδιᾷ μεταξὺ τοῦ διαφανοῦς καὶ γλαυκοῦ οὐρανοῦ· τὸ στερέωμα ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ ἀστέρας, οἱ τινες φαίνονται μεγαλῆτεροι τῶν τῆς Εὐρώπης· νομίζει τις ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅτι εἶναι πλησιέστερον τοῦ κάλλους καὶ τοῦ ἔρωτος. Ὁ Ἡρακλῆς ἔλθων εἰς τὴν κατοικίαν του ἀργὰ, ἐξηπλώθη ἐπὶ ἑνὸς τῶν ἐσωτερικῶν ἐξωστῶν καὶ ὄνειρα χρυσᾶ ἐπέπλησαν ἠδονῆς τὸν ὕπνον του.

Τὴν ἐπαύριον, πολλὰ πρωτὶ, ἐφόρεσε τὸν πῖλον, τὴν ἀργυρᾶν ζώνην του καὶ ἐλαφρὸς ὡς εὐτυχὴς ἄνθρωπος, διευθύνθη πρὸς τὴν ἀρχαίαν κατοικίαν τοῦ Νικολάου. — Καθ' ὁδὸν, ἐνῶ διήρχετο πλησίον τοῦ κοιμητηρίου, ὅπου ἀνεπαύετο ὁ πατήρ του, τὸ μέτωπόν του συνωφρυώθη, ἐσφραγίσθη μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Ἐμελλε λοιπὸν νὰ ἴδῃ τὴν Μάρθαν, τὴν φιλτάτην του Μάρθαν! Πόσον ἡ καρδία του ἐπαλλε! Πρώτην ταύτην τὴν χαρὰν ἐμελλε νὰ αἰσθανθῆ μετὰ τόσον καιρὸν. Μόλις δὲ ἐκρούσε τὴν θύραν τοῦ Μιχαήλ καὶ εὐθὺς ἐδοκίμει ἡ Μάρθα νὰ ἀνοίξῃ.

— Ἦλθες! τῷ εἶπεν ἡ νέα.

— Ποῦ εἶναι ὁ πατήρ σου;

— Κλαδεύει τὰ δένδρα εἰς τὸν κῆπον.

— Θὰ ὑπάγω νὰ τὸν εὕρω· ἔχω νὰ τὸν ὁμιλήσω.

— Τοῦλάχιστον μὴ μαλλώσετε πάλιν.

— Ἔσο ἡσυχᾶς.

Ὅτε ὁ Μιχαήλ εἶδε μακρόθεν τὸν υἱὸν τοῦ Νικολάου ἔτρεξε πρὸς αὐτόν.

— Καλὴ ἡμέρα, Μιχαήλ.

— Θέλεις νὰ πῆς μαζί μου ἑλίγον κρασί διὰ νὰ δροσισθῆς;

— Εὐχαρίστως, ἀπεκρίθη ὁ νέος σφίγγων τὴν χεῖρα του· μετὰ ταῦτα θὰ ὁμιλήσωμεν.

Ὁ Μιχαήλ εὐχαριστήθη ἰδὼν ὅτι ὁ νέος δὲν ἐμνησικακεῖ πλέον. Εἰσελθόντες λοιπὸν εἰς τὴν καλύβην ἐκάθησαν πλησίον χαμηλῆς τραπέζης, ὅπου ἡ Μάρθα ἔθεσε μαῦρον ἄρτον, τυρίον, κρόμμυα καὶ οἶνον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁμιλήσαντες περὶ πραγμάτων ἀδιαφόρων, μετ' ὀλίγον ὁμοίως ὁ Ἡρακλῆς διακόψας βιαίως τὴν ὁμιλίαν εἶπεν·

Εὐρισκόμεθα εἰς τὴν μεγάλην ἐβδομάδα.

— Ἄ! ἔρχεσαι βεβαίως τὴν παραμονὴν τῆς μεγάλης Πέμπτης διὰ νὰ κύσωμεν μαζί τούς διαδόλους μας;

Τὴν ἑσπέραν τῆς μεγάλης Πέμπτης εἰς τὴν Γεωργίαν, οἱ χριστιανοὶ ἀνάπτουσι πυρὰ μὲ ἄχυρα εἰς τοὺς δρόμους ἢ εἰς τὰς αὐλάς των διὰ νὰ ἐφήσωσι τὸν διάβολον, ὅστις, ὡς λέγουσιν, ἐφήνει τοὺς ἄλλους· γυναῖκες δὲ καὶ παιδιὰ χορεύουσι περὶ τὰς φλόγας διὰ νὰ καθαρῶσιν ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἀμαρτήματά των, ἐνῶ οἱ ἄνδρες πυροβολοῦσι.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Σατανᾶς φοβούμενος καταφεύγει εἰς παρακείμενον ὄρος, ἀλλ' ἐπανέρχεται εἰς τὴν πόλιν τὴν δευτέραν τοῦ Πάσχα, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους, καὶ αἱ γραφαὶ βεβαιοῦσιν ὅτι μεθύσκειται πίνων μὲ τοὺς χωρικοὺς καὶ παίζων φλογέραν.

— Καλὰ, ἐπρόσθεσεν ὁ Μιχαήλ, ἅμα νυκτίωση θὰ ψήσωμεν τὰς ἀμαρτίας μας ὅλου τοῦ χρόνου.

— Δὲν ἦλθα δι' αὐτὸ, ἐπανέλαβεν ὁ νέος, ἀλλ' ἦλθα νὰ σὲ ζητήσω νὰ ἀνανεώσωμεν τὸ στοίχημα τὸ ὁποῖον ἔχασα τὸν παρελθόντα χρόνον.

— Τί ἐννοεῖς μὲ αὐτό;

— Μετὰ πέντε ἡμέρας εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους· σὲ προσκαλῶ λοιπὸν εἰς μονομαχίαν.

— Μήπως ἐτρελλάθης; εἶμαι ὑψηλότερός σου μίαν σπιθαμὴν καὶ περισσότερον, καὶ ἔχω δύναμιν βουβάλου· θὰ σὲ ῥίψω κάτω μὲ τὸ πρῶτον κτύπημα. Ὅχι, ὄχι, δὲν θέλω νὰ φονεύσω ὅλην τὴν οἰκογένειάν σου. Δὲν εἶναι σφάλμα μου ἂν ὁ Νικόλαος ἀπέθανεν· ἦτον πεισματάρης.

— Πρέπει νὰ γίνῃ, εἶπεν ὁ Ἡρακλῆς, τοῦ ὁποῖου οἱ ὀφθαλμοὶ ἐφλογίσθησαν ἀπὸ ὀργήν. Γνωρίζεις τί λέγουν περὶ σοῦ εἰς τὴν πόλιν; Ὁ Βερλινέρης καὶ ὁ πρίγκηψ Νουράν εἶναι ἀντερασταὶ διὰ τὴν Μάρθαν τὴν ἀβραβωμιστικὴν μου, καὶ ὁ χρυσὸς τοῦ πρίγκηπος . . . . .

— Διὰ τί αὐταὶ αἱ ὕβρεις; ἀνέκραζεν ὁ Μιχαήλ. Ἠγνόουν ὅ,τι μὲ εἶπες. Καλὰ λοιπὸν θὰ μονομαχήσωμεν πλὴν τί νὰ στοιχηματίσωμεν; Δὲν ἔχεις παρὰ τοὺς δύο σου βραχιόνας καὶ τὴν νεότητά σου καὶ αὐτὰ δὲν ἀρκοῦν.

— Δὲν σχημάζει! εἶμαι ἐλεύθερος· σὲ προσφέρω

τὴν ἐλευθερίαν μου, ἂν χάσω· ἐὰν ὅμως κερδήσω ἀπαιτῶ τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός μου καὶ τὴν ἰδικήν σου.

— Ἔστω· ἀλλὰ ἔβαλες στοίχημα ζώου, φίλε μου! μὲ τὴν ἡσυχίαν σου! Θὰ συντροφεύσω τὴν κηδεύειν σου καὶ θὰ δώσω λειτουργίας διὰ τὴν ψυχὴν σου.

Διὰ τὰ ἐπισφραγίσωσι δὲ τὴν συμφωνίαν ἐπρόφεραν ὄρκους ἐπισήμους λαβόντες μάρτυρας ὁ μὲν εἰς τὸν Ἀρχάγγελον Γαβριὴλ, ὁ δὲ ἄλλος τὴν ἁγίαν Μάρθαν.

— Διψῆς; ἠρώτησεν ὁ Μιχαήλ.

— Ὁχι, ἀπεκρίθη ὁ νέος καὶ ἀπεμακρόνθη χωρὶς ν' ἀποχαιρετίσῃ τὴν Μάρθαν, ἣτις εἶχεν ἀκούσῃ τὰ πάντα καὶ ἔκλειεν εἰς γωνίαν τινα τοῦ κήπου. Ἀληθῶς ὁ Μιχαήλ ἐδέχετο μὲ δυσαρέσκειαν τὸ στοίχημα τοῦτο· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου, ἔχαιρε καθ' ὁδὸν διὰ τὴν ἀπόφασίν του, ἂν καὶ ἐνάει κάλλιστα ὅτι ἔτρεχε κίνδυνον παλαιῶν μὲ τὸν γιγαντιαῖον ἀντίπαλόν του νὰ χάσῃ τὴν ἐλευθερίαν, τὸν ἔρωτα, ἴσως δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του.

Φοβούμενος δὲ τοὺς κκεοὺς οἰωνοὺς δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν καλύβην, οὔτε τὴν μεγάλην Πέμπτην οὔτε τὴν μεγάλην Περσασκευὴν. Τὸ Σάββατον ὅμως ἔδραμαν ἔφιππος.

Ἡ Μάρθα, νομίζουσα τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἡρακλέους ἀναπόφευκτον, ἐμαράνθη, καὶ οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ἔχασαν ἐντὸς δύο νυκτῶν αὐπνίας καὶ δακρύων τὴν συνήθη των λαμπρότητα. Ἐφάνη ὅμως ἐρπυσμία, τρυφερά καὶ σχεδὸν φαιδρά ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου τὴν ἐπλησίασε διὰ νὰ μὴ τὴν ἐκφοβίσῃ δι' οὐδενὸς προαισθήματος. Ὁ νέος ἐνόησεν εὐθύς ὅτι ἠγαπάτο καὶ ἐμειδίασε διὰ τὴν μωρίαν τοῦ ἀνησυχίου. Καὶ ὅμως δὲν ἐδύνατο νὰ ἀπολαύσῃ τὴν Μάρθαν εἰμὴ γινόμενος πλούσιος, καὶ ἀναλαμβάνων δι' ἐντίμου πάλης τὸ κτήμά του. Ἐνέμεινε λοιπὸν εἰς τὴν ἀπόφασίν του καὶ ἀφῆκε τὸν πατέρα τῆς Μάρθας, διὰ νὰ συναντηθῶσι τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἐρυθροῦ Ὄρους.

Ἀναχωρῶν δὲ ἔρριψε βλέμμα ἀγάπης πρὸς τὴν Μάρθαν, καὶ καθ' ὁδὸν παρατηρήσας τὸν μαῦρον σταυρὸν τοῦ κοιμητηρίου προσευχήθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πατρός του.

Ὁ δὲ Μιχαήλ ἔβλεπε φρίσσαν παρερχομένης τὰς ὥρας καὶ πλησιάζουσας τὴν ἡμέραν τῆς μονομαχίας. Ἐφάνητο εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἐτιμῶρει διὰ τὴν σκληρότητά του πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Νικολάου, καὶ διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὴν συνείδησίν του ἔταξεν ἐὰν ποτε ἐνίκα νὰ ὑπάγῃ πεζὸς, μὲ πόδας γυμνοὺς καὶ κεφαλὴν ἀσκεπῆ, εἰς τὸ περίφημον μοναστήριον τοῦ Μαρτκόπι (1), καὶ νὰ δίδῃ εἰς τοὺς μοναχοὺς τριάκοντα ὀκάδας κηρίου ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη.

(1) Ἐθεμελιώθη τὴν Ε'. ἐκατονταετηρίδα 22 βέρστια μακρὴν τῆς Τίφλιδος.

Τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα ὁ ἥλιος ἐχρύσωσε τὰς λευκάς καὶ πρασίνοὺς στέγας τῆς Τίφλιδος. Πανταχοῦ ἀντήχουν φωναὶ χαρᾶς καὶ τόνοι μουσικῆς, καὶ ὁ λαὸς φορῶν τὸ γραφικὸν ἔνδυμά του, συνέβρεεν εἰς τὴν πανήγυριν, τὴν ὁποίαν περιεγράψαμεν. Δοθέντος τοῦ σημείου, οἱ δύο μονομάχοι ἠτοιμάσθησαν καὶ πλῆθος πολὺ περιεκύκλωσεν αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν εἰς τῶν ἀθλητῶν ἦτο νέος καὶ βραχὺς τὸ ἀνάστημα, ὁ δὲ ἄλλος ἀκμαῖος καὶ ὑψηλός, ἡ ἔκβασις τῆς πάλης δὲν ἦτο ἀμφίβολος. Ὁ νέος κάτωχρος ὑπὸ ὀργῆς ἠμύνητο ἐπιτηδείως, καὶ μετὰ πολλῆς δεξιότητος ἀπέφευγε τὰς τρομερὰς πληγὰς τοῦ Μιχαήλ. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐτρυματίσθη ἐπὶ τέλους τρεῖς, τὸ ἐπευφημοῦν πλῆθος ἀπήτησε νὰ ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον. Μετὰ μικρὰν δὲ ἀνακωχὴν ἐπανελήφθη ἡ μονομαχία, καὶ μετ' ὀλίγον ἀθρόα φωνὴ ἀνήγγειλε τὸ τέλος αὐτῆς. Ὁ Ἡρακλῆς ἴστατο εὐθύς καὶ ὑπερήφανος, χωρὶς κἄν νὰ αἵματωθῇ, ἔμπροσθεν τοῦ κατὰπεσόντος ἀντιπάλου του, καὶ ψιθυρίζων πύχρῃσται τὸν Θεὸν λέγων·

— Σὲ ἱκανοποίησα, πάτερ μου!

Μετὰ ταῦτα ἐβοήθησε τὸν Μιχαήλ νὰ σηκωθῇ καὶ μετεκόμισαν τὸν κολοσσὸν ἐφ' ἀμάξης εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ἄφ' οὗ ἐθεραπεύθησαν αἱ ἀκίνδυνοι πληγαὶ τοῦ Μιχαήλ, ὁ Ἡρακλῆς μετέβη εἰς τὴν καλύβην αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ μὲν Μιχαήλ ἦτο σκυθρωπὸς καὶ οὔτε ἀνταπέδωκε τὸν χαιρετισμὸν τοῦ νικητοῦ, ἡ δὲ Μάρθα ἀπέστρεψεν ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς.

— Λοιπὸν, Μιχαήλ, πῶς εἶσαι; ἠρώτησεν εὐθύμως ὁ Ἡρακλῆς. Δὲν εἶσαι εὐχαριστημένος σήμερον; Ἄ! ἄ! Ἴδου, ἔχεις τὰς χεῖρας κενὰς ὡς τὸ βελάντιον πρίγκηπος τῆς Κακετίας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ μνησίκκος Μιγγριλιανὸς ἐσιώπη ὅλονεν, ὁ Ἡρακλῆς ἐξηκολούθει νὰ τὸν σκόπτῃ.

— Θέλεις λοιπὸν καὶ σὺ τῶρα νὰ γίνῃς δοῦλός μου; Οἱ δύο ἐκεῖνοι μικροὶ κῆποι, τοὺς ὁποίους εἶχες τὴν κελωσύνην νὰ περιποιῆσαι ἕνα χρόνον, πόσον εἶναι ὠραῖοι, καταπράσινοι, μὲ ἄνθη, μὲ κροπούς καὶ μὲ χειμωνικὰ ὀρεκτικώτατα!

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Μάρθα ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς καλύβης.

— Ἄκουσε, πατέρα μου, ἐξηκολούθησεν ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου, ἃς ὁμιλήσωμεν μὲ τὰ σωστά μας καὶ ὡς καλοὶ φίλοι, χωρὶς θυμόν. Ἠξεύρεις ὅτι ἀγαπῶ τὴν κόρην σου καὶ ἡ ἀγάπη μου σὲ σώζει ἀπὸ τὴν πτωχείαν.

— Τί σημαίνει; . . .

— Ἐγὼ λαμβάνω τὴν πατρικὴν μου κληρονομίαν· σὺ κράτησε τὸν κῆπον καὶ τὴν οἰκίαν σου καὶ δός με τὴν Μάρθαν.

Ἡ μικρὰ θύρα τῆς καλύβης ἠνεώχθη. Ἄκτις χα-

πᾶς ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μιχαήλ, ὃς τις ἔκραζε μεγαλοφώνως — Μάρθα! Μάρθα! — Ἡ θύρα ἀνοίχθη ὀλόκληρος καὶ ἡ κόρη τοῦ Μιχαήλ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ἡρακλέους.

Καὶ ἐμνησικακεῖ μὲν ὀλίγον ὁ Μιχαήλ, ἔτεινεν ὅμως φιλικῶς τὴν δεξιὰν πρὸς τὸν γαμβρόν του.

— Μάρθα! ἀνεφώνησε, διὰ νὰ ἐορτάσωμεν τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἡμέραν, πήγαινε νὰ φέρῃς μίαν κανάταν μὲ κρασί.

Ἡ δὲ νέα χαίρουσα ἔφερε τὸ θεῖον ποτὸν, καὶ ἐνῶ οἱ διαλλαγέντες ἐχθροὶ ἐβρόβουν οἶνον τῆς Κκκετίας, αὐτὴ ἐτραγώδησε τὸ ἐξῆς ἄσμα τῶν τριῶν ἵππέων·

« Ἡ Σαμίλα εἶδε νὰ ὠριμάσῃσι δεκαπεντάκις τὰ μῆλα· εἶναι ὠραία ὡς βόδον, τὸ ὁποῖον ἀνοίγει τὴν αὐγὴν.

« Ὅλοι οἱ νέοι τῶν περιχώρων τὴν ἐζήτουν, ἀλλὰ ὁ ἄγριος πατὴρ ὠρίσθη ὅτι δὲν θὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ.

« Τὴν ἔκλεισε, τὴν ὠραίαν κόρην, εἰς τὸν ὑψηλότερον πύργον τῆς ἐξοχῆς του, ἐκτιπμένον ἐπὶ ἀπροσίτου ὄρους, ἄνω ἀποτόμου βράχου.

« Νύκτα καὶ ἡμέραν ἔκλαιεν ἡ Σαμίλα καὶ ἔβλεπε διὰ στενοῦ παραθύρου εἰς τὴν ἐλευθερώσασιν.

« Ἐπέρα τὴν δεξιὰν διὰ τοῦ παραθύρου καὶ ἐτάραττεν εἰς τὸν ἀέρα τὸ λευκὸν καὶ ὑγρὸν ἀπὸ δάκρυα μανδύλιόν της.

« Μίαν πρωτὴν διέβη ἵππεὺς ἀναβαίνων μαῦρον ἵππον, ἐλαφρότερον καὶ λεοπάρδου, ὀνομαζόμενον Σιγδιδρέ, ἦτοι πλοῦτον.

« Ἐβύθισε τὸν ἀργυροῦν πτερινιστῆρα εἰς τὴν πλευράν του, καὶ ὁ ἵππος ἐπήδησεν ἕως εἰς τὸ πρῶτον παράθυρον τοῦ πύργου.

« Τὴν ἐπιούσαν ἦλθεν ἄλλος ἵππεὺς, μὲ ἄλογον ψαρὸν ὀνομαζόμενον Σιμχβεκερέ ἦτοι κάλλος.

« Καὶ πετάσας ἔφθασεν ἕως εἰς τὸ δεῦτερον παράθυρον· ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἔφυγε κατησχυμένος πρὸς τὴν κοιλάδα.

« Ἡ Σαμίλα ἔκλαυσε δι' ὅλης τῆς νυκτός· ἀλλὰ ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου ἔφθασε τρίτος ἵππεὺς, ἀναβαίνων λευκὸν ἵππον, ὀνομαζόμενον Σικβαρούζη, τοῦτέστιν ἔρωτα.

« Ἡ νέα κατέπιε τὰ δάκρυά της, ἐμειδίασε μακρόθεν πρὸς τὸν ἵππεα, ἔσεισε τὸν μακρὸν πέπλον της καὶ ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὰς δύο χεῖρας.

« Ὁ λευκὸς ἵππος ἀνεπήδησεν ὡς ἂν εἶχε πτερὰ, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ τρίτον παράθυρον τοῦ πύργου.

« Ἡ Σαμίλα ἀφῆκε φωνὴν χαρᾶς, ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἵππέως, ὅστις παρέλαβεν αὐτὴν δοῦς ζωηρότατον φίλημα.

« Καὶ ἔφερον αὐτὴν εἰς τὴν ἐξοχὴν του ὄπου τὴν ἐνυμφεύθη· ὁ δὲ ἔρωσ ἐκαμιν ὅ,τι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ κάμωσι τὰ πλούτη καὶ τὸ κάλλος. »

Ὁ Ἡρακλῆς ἐνοήσας τὴν σημασίαν τοῦ ἄσματος ἐνηγκαλίσθη ἐκ νέου τὴν Μάρθαν μειδιάσας τρυφερῶς.

Ἡ ἱστορία αὕτη εἶναι νεωτάτη. Τὴν 2 Σεπτεμβρίου 1860 συνεταξείδευσα μετὰ τῶν προσκυνητῶν, τῶν ἐπισκεπτομένων κατ' ἔτος τὴν μεγάλην μητρόπολιν τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσος τῆς Γεωργίας, καί μενῆν εἰκοσιεξ βέρστια μακρὰν τῆς Τίφλιδος, ἀλλὰ σήμερον οὐσαν ἀσήμερον χωρίον. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄρχοντες καὶ χωρικοὶ, συβρέουσιν ὁμοθυμαδὸν εἰς τὴν παρακμάσασαν πόλιν. Περιεργεῖα φερόμενος εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ πρίγκηπος Ἀλεξίου Ἰβάνοβιτς. Ἡ ἐκκλησία μεγαλοπρεπῶς φωτιζομένη ἐκαυοῦτο καὶ ἐπληροῦτο ἀδιακόπως. Οἱ προσκυνηταὶ ἐλθόντες ἐκ τῶν πέριξ, οἱ μὲν ἐφ' ἀμάξης ἢ ἐφ' ἵππου, οἱ δὲ πεζοὶ μὲ κεφαλὴν γυμνὴν καὶ ἄλλοι γονυπετεῖς ἐντὸς τοῦ κοινορτοῦ, συνέδρουν εἰς τὸν ναὸν, προσηύχοντο, ἔκαμον κηρία ἐνώπιον τῶν ἁγίων λειψάνων, ἔκαμον ταξίματα καὶ ἠσπάζοντο εὐλαβῶς τὰς πλάκας. Μεταξὺ δὲ τοῦ πλήθους παρετήρησα νέον καὶ νέαν ἐξαισίας ὠραιότητος, οἱ τινες γονυπετεῖς ἐκτύπουν τὸ ἔδαφος μὲ τὸ μέτωπον καὶ ἔδιδον σημεῖα ἐνθερμοστάτης εὐλαθείας. Ὅτε δὲ εἶπον εἰς τὸν σύντροφόν μου πόσον μὲ ἤρεσκεν ἡ φυσιογνωμία τῶν νέων ἐκείνων, — εἶναι ἀπεκρίθη ὁ Ἡρακλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου, καὶ ἡ Μάρθα τὸ ὠραιότερον ἄνθος τῆς Γεωργίας.

ΒΙΩΝ.

ΓΡΑΙΚΟΡΩΜΑΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ,

δημοσιευόμενα νῦν τὸ πρῶτον κατὰ τὰ χειρόγραφα τῶν ἐν ταῖς δημοσίαις καὶ ἰδιωτικαῖς βιβλιοθήκαις Ἀθηνῶν, Βρυξελλῶν, Κοπενάγης, Γενούης, Γενεύης, Μεδιολάνων, Μονάχου, Νεαπόλεως, Νάξου, Παύιας, Θήρας, Ταυρίνου, Ἐνετίας, Περιάνης, Βιέννης καὶ Ζακύνθου, μετὰ σημειώσεων καὶ ἐρμηνειῶν, ὑπὸ Καρόλου Ὀπφ (1).

Ἡ σταυροφορία τῶν Γάλλων, Ἐνετῶν, Φλαμανδῶν καὶ Γερμανῶν, ἡ ἀνατρέψασα τὸ 1204 ἔτος

(1) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. ὁ Κ. Κ. Ὀπφ εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος οὗ τινος τὴν ἀξιόλογον περὶ Καρόστου πραγματείαν (1205—1470) ἐδημοσίευσamen τὸ 1855 ἐν τῇ 5' τόμῳ τῆς Πανδώρας, σελ. 36. καὶ ἐπ. Γεννηθεὶς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1832 ἔτους, ἔχει σήμερον ἡλικίαν ἐνός καὶ τριάκοντα ἐτῶν· καὶ ὅμως πῶσα σπουδαῖα συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν! Διδασθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ πατρὸς πεπαιδευμένου καὶ μάλιστα ἑλληνιστοῦ, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, πρὸ πάντων τὰς ἱστορικὰς, εἰς ἄλλα τῆς Γερμανίας πανεπιστήμια, ἀσχοληθεὶς εἰς διαφώτισιν ἰδίως τῶν σπουδαιότερων ἐποχῶν τοῦ ἑλληνικοῦ μέσου αἰῶνος, ἦτοι τῆς περιόδου τῆς φραγκοῦταλικῆς κυριαρχίας εἰς τὴν ἐπηκολούθησεν ἡ τουρκικὴ κατάκτησις. Ἐμελέτησε δὲ ἐπὶ τούτῳ τὰ σωζόμενα μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπισκεφθεὶς πολλὰκις